

KMP.573.28.2014.MF

**Raport przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji z wizytacji
Schroniska dla Nieletnich w Gackach
(wyciąg)**

1. Wstęp

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 10-11 marca 2014 r., do Schroniska dla Nieletnich (zwanego dalej: placówką, Schroniskiem, Ośrodkiem lub SdN) udali się pracownicy Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” (zwanego dalej: KMP lub Mechanizmem) w składzie: Wojciech Sadownik (prawnik), Justyna Józwiak (politolog w zakresie resocjalizacji), Małgorzata Molak (pedagog resocjalizacyjny) oraz Magdalena Filipiak (prawnik, psycholog).

Celem wizytacji zapobiegawczej przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania nieletnich i dokonanie oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji przeprowadzono następujące czynności:

- przeprowadzono rozmowę z panem Markiem Łukasiewiczem – dyrektorem Schroniska;
- dokonano oglądu terenu placówki oraz pomieszczeń użytkowanych przez wychowanków;
- przeprowadzono na osobności rozmowy z wychowankami;
- zapoznano się na miejscu z wybraną dokumentacją związaną z funkcjonowaniem placówki.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia, pracownicy Krajowego Mechanizmu Prewencji przekazali dyrektorowi placówki oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji analizie poddano dokumentację m. in.: regulamin Schroniska dla Nieletnich w Gackach, procedurę stosowania środków przymusu bezpośredniego w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, procedurę udzielania przepustek nieletnim w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, procedurę wykonywania zapisu audiowizualnego w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, procedurę doprowadzania nieletnich na badania, konsultacje i zabiegi w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, procedura udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, sprawozdanie z lustracji w zakresie terminowości i kompletności opinii psychologiczno-pedagogicznych wydawanych przez zespół diagnostyczny schroniska dla nieletnich zgodnie z § 83 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich, sprawozdanie z kontroli w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, przeprowadzonej przez sędziego wizytatora ds. rodzinnych i nieletnich Sądu Okręgowego w Kielcach.

2. Charakterystyka placówki

Schronisko dla Nieletnich w Gackach jest schroniskiem zwykłym przeznaczonym dla chłopców. Pojemność placówki wynosi 44 miejsca. Stan ewidencyjny i faktyczny wychowanków w dniu wizytacji wynosił 28 nieletnich. W dniu wizytacji w placówce funkcjonowały 4 grupy wychowawcze.

3. Personel placówki

Z informacji przekazanej wizytującym wynika, że w placówce jest zatrudnionych 55 pracowników. Wśród nich 27 osób ma przygotowanie pedagogiczne.

Dla pracowników Schroniska organizowane są szkolenia. W ofercie zrealizowanej w 2013 r. wśród zajęć skierowanych do nauczycieli znalazły się m.in.: *Bezpieczeństwo pracy z nieletnimi – techniki interwencyjno-porządkowe*, *Bezpieczeństwo w pracy z nieletnimi przygotowanie do współpracy z jednostkami Policji w prowadzeniu działań poszukiwawczo-pościgowych*, czy szkolenie w zakresie stosowania i interpretacji *Minnesockiego Wielowymiarowego Inwentarza Osobowości*. Ponadto personel podnosi swoje kwalifikacje zawodowe poprzez uczestnictwo w studiach II stopnia oraz studiach podyplomowych.

W placówce obowiązuje *procedura udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej*, zobowiązująca personel medyczny, a w przypadku gdy jest on nieobecny, pracowników pedagogicznych do udzielania pomocy przedmedycznej, jednak nie uwzględniono tej

tematyki wśród szkoleń personelu. W związku z tym przedstawiciele KMP zalecają zorganizowanie szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej dla pracowników Schroniska.

W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, personelowi placówki warto zapewnić także szkolenia z zakresu stosowania środków przymusu bezpośredniego, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym, na co wskazuje pkt 85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) stanowiący, iż *personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematycznie szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm.*

4. Warunki bytowe

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji ocenili warunki bytowe panujące w SdN jako bardzo dobre, placówka posiada niezbędne zaplecze socjalne i techniczne przeznaczone dla wychowanków.

Pomieszczenia grup wychowawczych umeblowane zostały w sposób przypominający wystrój domowy. W każdej grupie wychowawczej znajduje się: szatnia, kuchnia, łazienka, sypialnie nieletnich, świetlica oraz pokój zainteresowań. Pokoje wychowanków wyposażone są w niezbędny do codziennego funkcjonowania sprzęt (łóżko, stolik nocny, biurko). Ubrania wychowanków deponowane są w szafach znajdujących się w szatni. Plakaty oraz rzeczy osobiste znajdujące się w sypialniach chłopców świadczą o tym, że każdy z nieletnich przebywających w Ośrodku może zagospodarować przestrzeń wokół siebie zgodnie ze swoimi upodobaniami.

W każdej grupie wychowawczej świetlice zostały wyposażone w sprzęt RTV i piłkarzyki. Pokoje zainteresowań są pomieszczeniami, w których znajdują się aneksy kuchenne oraz duże stoły. Nieletni wraz z wychowawcami przygotowują sobie tam drobne posiłki.

Łazienki znajdujące się w każdej grupie wychowawczej były utrzymane w dobrym stanie, a wychowankowie wyposażani są w środki higieny osobistej oraz środki czystości. Ponadto warunki stworzone wychowankom zapewniały im poczucie intymności. Jedyne mankament zauważony przez przedstawicieli KMP to zacieki na umywalce w pomieszczeniu sanitarnym grupy IV, który należy usunąć.

Izba izolacyjna znajdująca się w Schronisku jest pomieszczeniem nie spełniającym wszystkich wymaganych przepisami prawa warunków, tj. przepisu § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej (Dz. U. z 2013 r., poz. 638, dalej: rozporządzenie). Pomieszczenie to zostało wyposażone jedynie w łóżko. Resztę sprzętu, zgodnie z informacjami uzyskanymi od dyrektora placówki, przynosi się do izby, gdy zachodzi taka potrzeba. Przedstawiciele KMP zwracają uwagę, iż zgodnie z przepisem § 6 ust. 2 rozporządzenia *izba izolacyjna jest wyposażona w trwale przymocowane do podłogi: stół, krzesło i łóżko*. W związku z powyższym pracownicy Mechanizmu zalecają jej wyposażenie zgodnie z normami obowiązującego prawa. Warto w tym miejscu przywołać również postanowienie 1 *procedury umieszczenia i Regulamin Izby Izolacyjnej w Schronisku dla Nieletnich w Gackach*, zgodnie z którym jest to *pomieszczenie dźwiękochłonne, ogrzane, oświetlone i monitorowane, którego wyposażenie stanowią przymocowane do podłogi: stół, krzesło i łóżko*.

Monitoringiem zostały objęte następujące pomieszczenia: ciągi komunikacyjne, sala gimnastyczna, teren zewnętrzny, siłownia, warsztaty, izba przejściowa, izolotka, OPM, przedsionek izby chorych i izba chorych. Z rozmów z nieletnimi wynika, iż nagrania z monitoringu są odtwarzane w sytuacjach spornych, ułatwiając tym samym ich wyjaśnienie.

5. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami

Placówka nie jest dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami fizycznymi. Specyfika Ośrodka daje podstawy do uznania, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. Obecnie nie mogłaby ona samodzielnie poruszać się po terenie placówki, ani też korzystać z urządzeń sanitarnych, dlatego też pracownicy Mechanizmu zalecają dostosowanie placówki do potrzeb osób z niepełnosprawnościami fizycznymi. Warto zaznaczyć, że zgodnie z przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP Kartą Praw Osób Niepełnosprawnych (M. P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475), osoby niepełnosprawne mają prawo życia w środowisku wolnym od barier funkcjonalnych. Nadto Polska w dniu 6 września 2012 r. ratyfikowała przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych Konwencję o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 1169). Zgodnie z jej treścią należy umożliwić osobom niepełnosprawnym niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach.

6. Traktowanie nieletnich przez personel wizytowanej placówki

Do przedstawicieli KMP dotarły niepokojące sygnały, które dotyczyły niewłaściwego traktowania ich przez personel placówki. Poza zwracaniem się po nazwisku do nieletnich, relacje dotyczyły stosowania wobec nich siły fizycznej. Wychowankowie twierdzili, że metodą stosowaną przez wychowawców jest tzw. „karczycho” (uderzenie w kark) lub bicie po twarzy. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają dyrektorowi SdN przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego pod kątem ewentualnych nieprawidłowości w zakresie sposobu traktowania wychowanków przez personel placówki.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż wychowankowie złożyli skargę w dniu 8 listopada 2013 r. skierowaną do dyrektora placówki, w której opisali różnego typu naruszenia (stosowanie przemocy fizycznej i werbalnej) ze strony personelu Schroniska. Po przeprowadzeniu postępowania dyrektor wskazał, że nie potwierdzono jednoznacznie zarzutów. Nieletniego pouczone o możliwości złożenia zawiadomienia do prokuratury. Zdaniem pracowników Mechanizmu właściwym byłoby pouczenie wszystkich nieletnich o możliwościach złożenia skargi do właściwych instytucji na wszelkie aspekty izolacji.

Zgodnie z uzyskanym przez przedstawiciela KMP sygnałem miało dojść do użycia przemocy przez jednego z wychowanków wobec innego nieletniego. Sytuacja ta – według relacji chłopaka, z którym rozmawiał przedstawiciel KMP – nie wywołała żadnej reakcji ze strony personelu. Wizytujący przeprowadzili na miejscu analizę obrazu z monitoringu przedstawiająca korytarz w szkole, gdzie miało dojść do zdarzenia. Pracownicy KMP nie zauważyli żadnych nieprawidłowości na tym nagraniu.

Przedstawicielka KMP przeanalizowała nagranie z izby przejściowej, w której nieletni przebierał się w odzież zakładową przed obiektywem kamery monitoringu. Zdaniem pracowników Mechanizmu taka praktyka jest niewłaściwa, gdyż narusza prawo do prywatności, o które reguluje przepis art. 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm., dalej: Konstytucja RP). Przedstawiciele KMP zalecają zmianę miejsca przebierania się nieletnich tak, aby nie odbywało się ono w obiektywie kamer monitoringu.

Z informacji przekazanych reprezentantom KMP wynika, że w latach 2013 – 2014 nie doszło na terenie placówki do ani jednego wydarzenia nadzwyczajnego.

W placówce funkcjonuje odrębne pomieszczenie mieszkalne (OPM), które w okresie od początku 2013 r. do dnia wizytacji było wykorzystywane 5 razy (w 2013 r. – 4 razy, w 2014 r. – 1 raz). Nieletni zostają umieszczeni w OPM zgodnie z regulacją przepisu § 25 ust. 1 pkt. 4 rozporządzenia. Każde takie wykorzystanie OPM zostaje odnotowane w księdze ewidencji wychowanków umieszczonych w oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym, natomiast

szczegółowe wpisy dotyczące okoliczności zajścia oraz przebiegu pobytu wychowanka zostają zawarte w arkuszu OPM dołączonym do akt osobowych nieletniego.

W przypadku jednego z wychowanków ([dane usunięto] – 12/11/2012 r.), który został umieszczony w OPM w 2012 r. okres jego pobytu w tym pomieszczeniu wyniósł 18 dni. Długotrwała izolacja wychowanków jest niedopuszczalna, ponieważ nie ma walorów wychowawczych. Wprost przeciwnie może negatywnie wpłynąć na stan nieletniego. Jeśli odseparowanie wychowanka trwa dłużej niż kilka godzin, ewentualnie dni potrzebnych, do wyciszenia emocji, uspokojenia i przemyślenia swojego zachowania, to bardzo prawdopodobne jest, że w miejsce tego pojawi się frustracja i agresja. Z tego też powodu pracownicy Mechanizmu zalecają ograniczenie okresu umieszczenia wychowanka w OPM do koniecznego minimum.

Pracownicy KMP mają zastrzeżenia do samego brzmienia przepisu § 25 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia. Przepis ten nie precyzuje sytuacji, które uzasadniają umieszczenie wychowanka w OPM. Określenie dla zapewnienia porządku i bezpieczeństwa w ocenie przedstawicieli KMP jest zbyt ogólne i tworzy obszar do nadużyć. Nie gwarantuje prawa nieletnich do zaskarżenia decyzji o umieszczeniu w izbie i długości pobytu w niej. W związku z tym, iż powyższy problem ma charakter systemowy, zostały w tej kwestii podjęte działania o charakterze generalnym. W dniu 22 lipca 2013 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wniosek do Trybunału Konstytucyjnego¹, w którym wskazała, że system izolacji nieletnich, polegający na umieszczaniu nieletnich dla zapewnienia bezpieczeństwa i porządku w zakładzie poprawczym lub schronisku dla nieletnich w oddzielnym pomieszczeniu mieszkalnym lub izbie przejściowej, stworzony został na poziomie rozporządzenia wydanego w tym zakresie bez wyraźnego umocowania ustawowego. Mając na uwadze normy konstytucyjne należy wskazać, iż wolność osobista jednostki jest chroniona art. 41 ust. 1 Konstytucji RP. Zgodnie z art. 41 ust. 1 zd. 2 Konstytucji RP pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie. Nie ulega wątpliwości, iż wprowadzane do systemu prawnej regulacje poszerzające ramy odebranej uprzednio wolności osobistej w istocie określają aktualne granice pozbawienia lub ograniczenia tej wolności. Dlatego też przyjąć należy, że każda norma prawna dotycząca bezpośrednio wolności osobistej musi mieć wyraźne umocowanie w ustawie.

¹zob.<http://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wniosek%20do%20Trybuna%C5%82u%20Konstytucyjnego%20z%20dnia%2022.07.13%20r.pdf>

Zgodnie z informacjami przekazanymi przez dyrektora placówki, w Ośrodku w wymienionym okresie, nie odnotowano przypadków zastosowania wobec wychowanków środków przymusu bezpośredniego. W placówce została opracowana *procedura stosowania środków przymus bezpośredniego*. Przedstawiciele KMP zwrócili uwagę na fakt, iż zgodnie z regulacją zawartą w przepisie § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013 r. w *sprawie celi zabezpieczającej i Izby izolacyjnej* (Dz. U. z 2013 r. poz. 638) dokumentacja dotycząca umieszczenia w izbie izolacyjnej nieletniego stanowią poza notatką, także nośnik zawierający zapis z urzędzeń rejestrujących, w związku z czym wizytujący zalecają uzupełnienie przytoczonej procedury o właściwe postanowienie dotyczące archiwizacji zapisu z urzędzeń rejestrujących.

Dokumenty wewnętrzne obowiązujące w placówce regulują kwestię przeprowadzania przeszukania i kontroli osobistych. Zgodnie z treścią postanowienia 12 pkt d *procedury udzielania przepustek nieletnim w Schronisku dla Nieletnich w Gackach Wychowawca-Patron przygotowuje nieletniego do wyjazdu na przepustkę, a w szczególności w uzasadnionych wypadkach dokonuje kontroli rzeczy osobistych nieletniego oraz jego przeszukania w celu przeciwdziałania wwożeniu na teren Schroniska przedmiotów i substancji niebezpiecznych i innym zachowaniom niedozwolonym*. Ponadto zgodnie z postanowieniem 5 *procedury postępowania dla strażników Działu Ochrony przy przyjmowaniu nieletniego doprowadzonego do Schroniska dla Nieletnich* do zadań Strażników należy przeprowadzenie **kontroli osobistej wychowanka**. Podobne zapisy zostały zawarte w *procedurze przyjmowania i wydawania nieletnich do konwoju policyjnego w Schronisku dla Nieletnich w Gackach*. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji negują wynikającą z wyżej wymienionych dokumentów praktykę prowadzenia przeszukania oraz kontroli osobistej wychowanków przez personel placówki i zalecają jej zaniechanie. Kwestia ta stała się przedmiotem wystąpienia generalnego, jakie Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała w dniu 8 kwietnia 2014 r. do Ministra Sprawiedliwości².

Przywołując treść rzeczzonego wystąpienia generalnego, należy wskazać, iż żaden z przepisów określających obowiązki pracowników pełniących zmiany na poszczególnych posterunkach ochrony (§105¹¹ - §105¹⁹), ani żadnego innego pracownika placówki, nie przewiduje uprawnienia do przeprowadzania kontroli osobistej wychowanków, a jedynie

² Patrz: KMP.573.24.2014.AI,

<http://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Wyst%C4%85pienie%20Generalne%20do%20Ministra%20Sprawiedliwo%C5%9Bci%20z%2008.04.2014%20w%20sprawie%20kontroli%20osobistych%20nieletnich.pdf>

*przeglądanie i kontrolowanie zawartości wnoszonych i deponowanych bagaży lub rzeczy oraz sprawdzanie ładunków pojazdów (§105¹³ ust. 1 pkt 8), przeprowadzanie szczegółowych przeszukań pomieszczeń izby przejściowej, izby izolacyjnej lub izby chorych przed umieszczeniem w nich nieletnich oraz po opuszczeniu tych pomieszczeń przez nieletnich (§105¹⁵ pkt 5), przeprowadzanie kontroli pobieżnej nieletnich (§105¹⁵ pkt 8, §105¹⁷ pkt 4, §105¹⁹ pkt 8). Także §105¹⁵ pkt 6 rozporządzenia nie może zostać uznany za podstawę do dokonywania kontroli osobistych wychowanków przez strażników bowiem zobowiązuje on jedynie do odnotowania w książce zmiany faktu *przeszukania osobistego* nieletniego przed umieszczeniem w izbie przejściowej lub izolacyjnej.*

Jak wskazano w treści omawianego wystąpienia, należy stwierdzić ponadto brak spójności w obrębie jednego aktu prawnego, który wprowadzając definicję legalną *kontroli osobistej* nie reguluje, w jakich sytuacjach i przez jaki podmiot może być ona przeprowadzana, natomiast posługuje się pojęciem *przeszukania osobistego* bez jednoczesnego wskazania zakresu jego desygnatów.

Kontrola osobista stanowi w analizowanym obszarze najpoważniejszą ingerencją w prawo do prywatności i intymności osoby poddanej kontroli, a zatem upoważnienia do jej dokonywania nie można domniemywać. Jeżeli wobec powyższego ustawodawca *expressis verbis* stworzył podstawy do przeprowadzania kontroli przedmiotów, pomieszczeń i kontroli pobieżnej nieletnich, to w oparciu o wnioskowanie *a minori ad maius* należy stwierdzić, iż tym bardziej obowiązujące regulacje prawne powinny wskazywać podmiot uprawniony do przeprowadzania kontroli osobistych nieletnich.

Odnutowania wymaga również fakt, iż uregulowanie kwestii związanych z przeprowadzaniem kontroli nieletnich na gruncie rozporządzenia budzi wątpliwości w zakresie swojej zgodności z wynikającym z art. 31 ust. 3 oraz art. 41 ust. 1 Konstytucji RP wymogiem zachowania ustawowej formy ograniczeń z zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw.

Podkreślenia wymaga, iż w sprawie o analogicznym obszarze problemowym Trybunał Konstytucyjny orzeczeniem z dnia 29 października 2013 r. stwierdził niezgodność stwarzającego podstawy do przeprowadzania kontroli osobistej cudzoziemców § 11 ust. 1 i 2 Regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia (załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać strzeżone ośrodki i areszty w celu wydalenia oraz regulaminu organizacyjno-porządkowego pobytu cudzoziemców w strzeżonym ośrodku i areszcie w celu wydalenia, Dz. U. Nr 190,

poz. 1953) z art. 41 ust. 1, z art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji, w zakresie, w jakim materia zastrzeżona do regulacji ustawowej podlega normowaniu w akcie rangi rozporządzenia. W uzasadnieniu wyroku zwrócono uwagę, że kontrola osobista stanowi ingerencję w nietykalność osobistą chronioną na podstawie art. 41 ust. 1 Konstytucji oraz prawo do prywatności chronione na podstawie art. 47 Konstytucji. *W świetle wymogów stawianych ustawodawcy zarówno przez art. 31 ust. 3, jak i przez art. 41 ust. 1 Konstytucji, dopuszczalna jest, w przypadku ingerencji w obie te wolności osobiste, wyłącznie interwencja ustawodawcy. Ustawodawca musi uczynić to w sposób zupełny i precyzyjny* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1428).

Z rozmów z personelem wynikało, iż w placówce nie przeprowadza się testów na obecność środków odurzających w organizmie nieletnich, co zostało potwierdzone w rozmowach indywidualnych z chłopcami.

Zgodnie z zapisem 6c *procedury umieszczania i Regulamin Izby Przejściowej w Schronisku dla Nieletnich w Gackach*, nieletniemu przebywającemu w tym pomieszczeniu zapewnia się odzież i obuwie (piżama lub dres, klapki). W praktyce wychowanek umieszczony w izbie przejściowej otrzymał jedynie piżamę i klapki. Po zwróceniu uwagi przez wizytujących na potrzebę zapewnienia wychowankom strojów dostosowanych do pory dnia i nocy, zgodnie z poleceniem dyrektora SdN, natychmiast wydano nieletniemu dres. W tym miejscu pracownicy Mechanizmu zalecają każdorazowo wyposażać nieletnich umieszczonych w izbie przejściowej w strój odpowiedni do pory dnia i nocy oraz wyposażenie wychowanków poza klapkami w obuwie odpowiednie na wyjście na dwór.

Kwestią, która wzbudziła zastrzeżenia pracowników Mechanizmu był obowiązek wszystkich nieletnich do chodzenia w jednolitej fryzurze - krótko przystrzyżonych włosach. Przedstawiciele KMP rozumieją, że względy sanitarno-higieniczne mogą przemawiać za tym, aby wychowankowie nie nosili długich włosów, jednakże wprowadzenie rygoru noszenia ściśle określonej fryzury wydaje się zbyt daleko idącym obostrzeniem. Należy mieć na uwadze wiek, w jakim wychowankowie trafiają do placówki. Z punktu widzenia psychologii rozwoju człowieka, jest to wiek kluczowy dla kształtowania się indywidualnej tożsamości jednostki i z tego powodu należy umożliwić nieletnim swobodę w zakresie decydowania o wyglądzie zewnętrznym. W tym miejscu wizytujący zalecają zmianę tej praktyki.

7. Dyscyplinowanie

Katalog nagród oraz środków dyscyplinarnych, które mogą zostać zastosowane wobec nieletnich przebywających w placówce zostały wymienione w regulaminie Schroniska dla

Nieletnich. Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudziła nagroda w postaci zezwolenia na rozmowę telefoniczną na koszt schroniska w obecności wychowawcy. Ponadto wprowadzono nagrodę w postaci zgody na dodatkowe odwiedziny dla osób spoza rodziny. Przedstawiciele KMP wskazują, iż zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa katalog nagród został określony w przepisie art. 95 cc § 1 u.p.n. i nie można go dowolnie modyfikować.

W odniesieniu do funkcjonującego w Schronisku katalogu środków dyscyplinarnych przedstawiciele KMP negują środki dyscyplinarne zawarte w § 89 pkt 10 i 11 regulaminu Schroniska dla Nieletnich w Gackach. Oba polegają na wystąpieniu z wnioskiem o przeniesienie do schronisk: tego samego rodzaju oraz interwencyjnego. Należy zauważyć, iż u.p.n. wśród dopuszczalnych środków dyscyplinarnych nie wymienia żadnego z powyższych. Reprezentanci KMP stoją na stanowisku, iż nie należy stosować instytucji przeniesienia jako środka dyscyplinarnego. Na powyższe wskazują również Zalecenia Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *Młodociani nie mogą być przenoszani w ramach środka dyscyplinarnego (Zalecenie 97)*. Stosowanie do treści przepisu § 39 ust. 1 rozporządzenia *przeniesienie wychowanka do innego zakładu może nastąpić ze względów wychowawczych lub organizacyjnych na wniosek sądu rodzinnego, dyrektora zakładu, wychowanka lub jego rodziców (opiekunów), skierowany do Ministerstwa Sprawiedliwości*. Obowiązujące przepisy prawa nie przewidują przeniesienia do innej placówki rozumianego jako środek dyscyplinarny. Przedstawiciele KMP zalecają dostosowanie katalogu nagród oraz środków dyscyplinarnych do przewidzianych w ustawie o postępowaniu w sprawie nieletnich.

Z rozmów, jakie przedstawiciele KMP przeprowadzili z wychowankami placówki, wynika, że zdarzają się przypadki wymierzania nieprzewidzianych prawem kar, przykładowo za uzyskanie złej oceny z zachowania nieletni musiał siedzieć w swoim pokoju. Ponadto podopieczni wskazywali na przypadki stosowania wobec nich odpowiedzialności zbiorowej, gdy nie można zidentyfikować sprawcy przewinienia. Przedstawiciele KMP zalecają zbadanie zagadnienia i w przypadku potwierdzenia tych nieprawidłowości wyeliminowanie stosowania pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych.

8. Prawo do informacji

Z odebranych od wychowanków informacji wynika, iż mają oni świadomość przysługujących im praw i zasad panujących w placówce. Każdy z rozmówców wskazywał, iż wiedza w tym zakresie przekazywana jest wszystkim nowoprzybyłym nieletnim podczas rozmowy wstępnej.

Powyżej przedstawione informacje potwierdzają, iż w placówce w skuteczny sposób realizowana jest *procedura postępowania z nieletnim umieszczonym w Schronisku dla Nieletnich w Gackach*. W myśl postanowień wymienionego dokumentu rozmowy wstępne z nieletnim prowadzi dyrektor SdN, pracownik Zespołu Diagnostycznego, kierownik Internatu oraz dyrektor Szkół, a dotyczą one: jego sytuacji prawnej, sytuacji w zakresie stanu psychicznego, zagrożeń i oczekiwań, możliwości umieszczenia w grupie wychowawczej i oddziale szkolnym. Godne podkreślenia jest również, iż zgodnie z treścią dokumentu: *Standardy jakości pracy w Schronisku dla Nieletnich w Gackach* (załącznika do *Planu perspektywicznego rozwoju*) jednym ze standardów w obszarze wychowania resocjalizującego jest przestrzeganie praw nieletnich. Wskaźnikami mierzenia tego standardu poza kontrolami zewnętrznymi w zakresie praw nieletnich są również okresowe (prowadzone nie rzadziej niż dwa razy w roku) badania w zakresie poczucia bezpieczeństwa, znajomości i przestrzegania praw nieletnich. Ponadto - jak wynika z analizowanej dokumentacji m. in. protokołów Rady Schroniska - temat uświadamiania wychowanków w zakresie znajomości praw i obowiązków jest poruszany w bieżącej pracy placówki.

Podczas analizy dokumentacji osobowej nieletniego [dane usunięto] przedstawiciel KMP zwrócił uwagę, iż brakowało podpisu wychowanka pod oświadczeniem o zapoznaniu się z warunkami i zasadami pobytu w placówce. Przedstawiciele KMP zalecają zwrócenie uwagi, aby faktyczne pouczenie wychowanka o regułach i zasadach panujących w SdN znalazło odzwierciedlenie w prowadzonej dla niego dokumentacji osobowej.

Na tablicach informacyjnych zamieszczone są niezbędne informacje regulujące pobyt wychowanków w placówce. Ponadto w izbie przejściowej znajdują się książeczki, które za pomocą piktogramów przybliżają nieletnim ich prawa. Na tablicach informacyjnych znajduje się także wykaz instytucji, do których wychowanek ma prawo odwołania się od decyzji podjętych w jego sprawie (m.in.: dyrektora Zakładu, Rzecznika Praw Dziecka, Ministerstwa Sprawiedliwości Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji), a także adres Rzecznika Praw Obywatelskich. Przedstawiciele KMP zalecają poszerzenie wykazu instytucji stojących na straży praw nieletnich o adres Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, a także o wskazanie numeru telefonu na ogólnopolską bezpłatną infolinię RPO – 800 676 676.

W placówce funkcjonuje procedura składania skarg i wniosków przez nieletnich umieszczonych w Schronisku dla Nieletnich w Gackach. Zgodnie z pkt 4 tegoż dokumentu skargi i wnioski składane w formie pisemnej do instytucji i organów są wysyłane drogą pocztową na koszt Schroniska z zachowaniem tajemnicy korespondencji.

Dyrektor placówki przyjmuje wychowanków codziennie w godzinach urzędowania.

9. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Odwiedziny rodziców, opiekunów i osób bliskich odbywają się w czasie wolnym od zajęć szkolnych – w każdą niedzielę i dni świąteczne, w godzinach: od 11:00 do 14:00 i od 15:00 do 18:00.

W czasie wizytacji przedstawiciele KMP wyrazili swoje zastrzeżenia w stosunku do sposobu umożliwienia nieletnim kontaktu ze światem zewnętrznym. Zdaniem pracowników Mechanizmu, przyjęte w placówce procedury i zasady regulujące tę materię wydają się być restrykcyjne. Przedstawiciele KMP podkreślają, że wszelkie zakazy i ograniczenia w tej mierze, nie znajdują potwierdzenia w obowiązujących przepisach prawa i są stosowane wbrew zapisom u.p.n. Tym samym odbiegają one od wyrażonej w przepisie art. 66 u.p.n. normy, zgodnie z którą co do zasady nie ogranicza się kontaktu nieletnich ze światem zewnętrznym. Wyjątki od tej reguły zostały uszczegółowione w ustawie. Zgodnie z przepisem art. 66 § 4 u.p.n. dyrektor Schroniska może ograniczyć lub zakazać kontaktów nieletniego z osobami spoza placówki wyłącznie w przypadku, gdy kontakt ten stwarzałby zagrożenie dla porządku prawnego, bezpieczeństwa Schroniska bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub proces resocjalizacji nieletniego. Konsekwencją zastosowania takiego ograniczenia albo zakazu jest wynikający z normy zawartej w przepisie art. 66 § 5 u.p.n. obowiązek ciążyący na dyrektorze polegający na niezwłocznym zawiadomianiu nieletniego i sądu rodzinnego wykonującego orzeczenie o powodach decyzji. Sąd może uchylić decyzję dyrektora. Pracownicy Mechanizmu zalecają zmianę praktyki dotyczącej kontaktowania się nieletnich z osobami spoza placówki stosownie do treści przepisu art. 66 § 4 oraz 5 u.p.n., w tym zapewnienia minimum prywatności wychowankom.

Zgodnie z postanowieniem 18 *procedury oceniania zachowania nieletniego w Schronisku dla Nieletnich w Gackach*, wśród wymienionych w tym postanowieniu praw i obowiązków nieletniego związanych z uzyskaną oceną z zachowania jest *ochrona więzi rodzinnych i utrzymywania kontaktu z rodzicami lub opiekunami prawnymi poprzez odwiedziny na terenie Schroniska*. W opinii pracowników KMP należy poszerzyć katalog podmiotowy kręgu osób spoza placówki, z którymi wychowankowie mogą utrzymywać relacje oraz zakres metod za pomocą których te więzi są podtrzymywane. Wizytujący przypominają, że pod pojęciem kontaktowania się należy rozumieć nie tylko odwiedziny, ale również kontakt telefoniczny, co powinno znaleźć uregulowanie w przepisach aktów wewnętrznych obowiązujących w placówce.

Nadto zgodnie z przepisami prawa wychowankowie mają prawo kontaktować się z osobami spoza placówki. W związku z powyższym taki krąg osób jest pojęciem szerszym niż rodzice lub opiekunowie. Warto w tym miejscu wspomnieć, że wśród przywilejów związanych z uzyskaniem określonej oceny z zachowania wymieniono możliwość otrzymania zgody na rozmowy telefoniczne od osób bliskich spoza rodziny i pod kontrolą przełożonych. Taki przywilej przysługuje nieletnim, którzy uzyskali ocenę z zachowania przynajmniej poprawną. Należy podkreślić, iż u.p.n. reguluje różne aspekty realizacji środka poprawczego wobec nieletnich. Przepisy te powinny być traktowane jako wyznaczające minimalne standardy przysługujących nieletnim uprawnień, które można poszerzać w zależności od koncepcji stosowanych oddziaływań resocjalizacyjnych. Nie należy ich jednak ani zawężać, ani czynić nagrody z uprawnień nieletnich przysługujących im niezależnie od tego, czy swoją postawą zasłużyli na nagrodę czy nie.

Pracownicy Mechanizmu pragną zwrócić uwagę, iż zgodnie z postanowieniem 8 *procedury ogólnej przekazu informacji i obiegu korespondencji w Schronisku dla Nieletnich* wprowadzono w placówce arbitralne zasady kontaktowania się nieletnich z osobami spoza placówki. W myśl postanowienia 8 a *nieletni mają prawo do rozmów telefonicznych z rodzicami, prawnymi opiekunami, rodzeństwem, a szczególnie uzasadnionych względami wychowawczymi przypadkach, w formie nagrody z dalszymi pełnoletnimi członkami rodziny (np. dziadkowie, wujek, ciocia)*. Natomiast postanowienie 8 c przywołanej procedury stanowi, że z uwagi na toczące się postępowanie nie łączy się rozmów do nieletnich z kolegami i innymi osobami mogącymi utrudniać prowadzone postępowanie sądowe. Jak zostało to już wcześniej podniesione, przytoczone zasady ograniczają krąg podmiotów, z którymi może kontaktować się wychowanek Schroniska.

Wątpliwości przedstawicieli KMP wzbudziły warunki, w jakich odbywają się odwiedziny wychowanków w placówce. Zgodnie z postanowieniem pkt 15 *procedury realizacji i Regulaminu odwiedzin w Schronisku dla Nieletnich w Gackach, osoby odwiedzające i nieletni przez cały czas odwiedzin pozostają pod bezpośrednią kontrolą strażnika działu ochrony, z wyjątkiem spotkań z obrońcami lub pełnomocnikami nieletnich*. Odwiedziny odbywają się w niewielkim pomieszczeniu wyposażonym w stoliki i krzesła. Zdaniem pracowników Mechanizmu pokój, w którym odbywają się spotkania wychowanków z osobami spoza placówki nie pozwala zapewnić im poczucia prywatności w sytuacji, w której w pomieszczeniu tym znajdują się inni odwiedzani przez bliskich nieletni oraz pracownik placówki prowadzący nadzór nad odwiedzinami. Przedstawiciele KMP przytaczają w tym miejscu treść zalecenia nr 84 *Zaleceń CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów dla*

państw członkowskich w sprawie zasad europejskich dotyczących kar i środków alternatywnych stosowanych wobec sprawców nieletnich, zgodnie z którym **organizacja odwiedzin ma na celu umożliwienie nieletnim utrzymanie jak najbardziej normalnych relacji z rodziną oraz ich społeczną reintegrację**. W związku z powyższym pracownicy Mechanizmu zalecają zmianę miejsca przeprowadzania odwiedzin, by zapewnić nieletnim warunki ochrony ich prywatności w trakcie odbywania się odwiedzin.

Zastrzeżenie dotyczące udziału personelu placówki w kontakcie telefonicznym chłopców z osobami bliskimi wymaga usunięcia, ponieważ narusza prawo do poszanowania prywatności. Pracownicy KMP podkreślają, iż nie ma przepisów zezwalających na kontrolowanie rozmów telefonicznych nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich. Jak wskazuje art. 49 Konstytucji RP, *zapewnia się wolność i ochronę tajemnicy komunikowania się*. Ich ograniczenia może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony. Wyeliminowania wymaga opisana praktyka funkcjonująca w placówce.

Zgodnie z postanowieniem 6 pkt f *procedury ogólnej przekazu informacji i obiegu korespondencji w Schronisku dla Nieletnich w Gackach*, które stanowi, iż *kontrola korespondencji nieletnich odbywa się na zasadach określonych obowiązującym prawem*. Podczas analizy dokumentacji osobowej wychowanków przedstawicielka KMP zauważyła, że w teczce nieletniego [dane usunięto] znajdował się dołączony do akt list tego wychowanka adresowany do jego wujka. Jednocześnie nie było w aktach dokumentu świadczącego o zawiadomieniu sądu o decyzji nedoręczenia korespondencji. Wobec powyższego przedstawiciele Mechanizmu pragną wskazać, iż zgodnie z przepisem art. 66 § 3 u.p.n. korespondencja nieletniego (z wyjątkiem korespondencji z organami państwowymi i samorządowymi, w szczególności z Rzecznikiem Praw Obywatelskich i z Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych w drodze ustawy przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka) może być kontrolowana przez dyrektora zakładu lub przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo zakładu, w zasady moralności publicznej, bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenia, podając powody takiej decyzji. Nadto nieletniego należy pouczyć o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 38 u.p.n., a zatrzymaną korespondencję włącza się do akt

osobowych nieletniego. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji pragną podkreślić, że zgodnie z treścią omawianego przepisu decyzja o kontroli korespondencji nieletniego musi zostać umotywowana uzasadnionym podejrzeniem, iż zawiera ona treści wskazane w treści art. 66 § 3 u.p.n. Pracownicy Mechanizmu zalecają stosowanie się do normy wyrażonej w przepisie art. 66 § 3 u.p.n.

Analiza akt osobowych wychowanka umieszczonego w OPM ([dane usunięto]) nie zawierała wpisów na temat prowadzonych z nieletnim zajęć lekcyjnych czy wyjść wychowanka na świeże powietrze. Ponadto z rozmów indywidualnych przeprowadzonych przez przedstawicieli KMP z wychowankami Ośrodka wynika, że wychodzą oni na świeże powietrze, jednakże na czas krótszy niż jedna godzina dziennie. Zdaniem przedstawicieli KMP podopiecznym schronisk dla nieletnich należy zapewnić dostęp do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, także w porze zimowej, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają, przynajmniej przez godzinę dziennie. Zgodnie z Europejskimi Zasadami w sprawie Nieletnich Sprawców Przepięstw będących przedmiotem sankcji lub środków (5 listopada 2008 r.), *nieletni pozbawieni wolności powinni mieć zapewnione regularne ćwiczenia przynajmniej dwie godziny w ciągu dnia, z czego jedna z nich winna odbywać się na świeżym powietrzu, o ile warunki pogodowe na to zezwalają* (zasada nr 81).

Warto wskazać, iż placówce organizowane jest szereg inicjatyw umożliwiających nieletnim wyjścia na zewnątrz, które szczegółowo opisano w pkt 12.

10. Prawo do ochrony zdrowia

Zgodnie z informacją przekazaną przedstawicielowi KMP przez dyrektora, opiekę lekarską nad wychowankami sprawują lekarze zatrudnieni na $\frac{1}{3}$ etatu każdy: chirurg, psychiatra oraz stomatolog. Mają oni stały grafik, zgodnie z którym pełnią dyżury na terenie placówki. Poza tym, są oni dyspozycyjni i w razie zaistnienia takiej potrzeby realizują wizyty w Schronisku na telefon. W sytuacji, gdy wychowanek wymaga specjalistycznego leczenia, dowożony jest do przychodni w Pińczowie.

Każdy nowoprzyjęty do SdN wychowanek poddawany jest badaniu, w tym badaniu diagnostycznemu mającemu na celu wykrycie obecności wirusa WZW, HIV, gruźlicy oraz kiły.

Podczas wizyt lekarskich odbywających się na terenie SdN w gabinecie lekarskim z nieletnim obecni są jedynie pracownicy wykonujący zawód medyczny.

W placówce zatrudniona jest pielęgniarka, której zadaniem jest m.in.: organizowanie diagnostyki nowoprzybyłego wychowanka, np. badań w kierunku chorób zakaźnych.

Kwestie wydawania leków oraz zasady wykonywania zabiegów medycznych zostały szczegółowo uregulowane w procedurze wewnętrznej wydawania leków oraz zasad wykonywania zabiegów medycznych nieletnim w Schronisku dla Nieletnich w Gackach.

Wszystkie przypisane przez lekarza leki zostają zakupione przez pracowników działu gospodarczego, a następnie ich ordynowaniem zajmuje się pielęgniarka. W czasie wizytacji niektórzy wychowankowie otrzymywali leki psychiatryczne na ADHD.

Do dyspozycji personelu medycznego pozostają: gabinet lekarski, gabinet stomatologiczny oraz pomieszczenie izby chorych.

11. Prawo do edukacji

W ramach struktury Schroniska realizowana jest działalność dydaktyczna na poziomie szkoły podstawowej (jedna klasa) i gimnazjum (trzy klasy). Szkoła ma do dyspozycji 4 klaso-pracownie (humanistyczna, przyrodnicza, przedmiotów ścisłych oraz informatyczna). Placówka wyposażona jest również w pracownie: stolarską, ogólnotechniczną, gastronomiczną oraz ogrodniczo-budowlaną. Ponadto w części Schroniska, gdzie znajduje się szkoła, usytuowano bibliotekę oraz nowoczesną halę sportową i siłownię. Wszystkie pomieszczenia w szkole są estetyczne urządzone, znajduje się w nich niezbędny sprzęt. Zastrzeżenia wizytujących budzi przylegające do kompleksu sportowego pomieszczenie sanitarne, w którym stanowiska prysznicowe nie zostały od siebie odgródzone. Wizytujący zalecają wygrodzenie stanowisk prysznicowych, tak by zapewnić nieletnim korzystającym z łaźni poczucie intymności.

Jak wynika z przekazanych wizytującym informacji, główny nacisk w doborze form i metod pracy szkoły i warsztatów szkolnych kładziony jest na stosowanie metod aktywizujących ucznia, których stosowanie w połączeniu z pełną indywidualizacją oraz wykorzystaniem nowoczesnego zestawu środków dydaktycznych zmierza do przeciwdziałania zjawisku „negatywizmu szkolnego” i niwelowania zaległości w realizacji materiału nauczania.

12. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Zgodnie z przekazanymi przedstawicielom KMP danymi, zespół diagnostyczny tworzą pedagog oraz dwóch psychologów. Do podstawowych zadań zespołu diagnostycznego należą: przeprowadzania rozmów wstępnych z nieletnimi, ich rodzicami lub opiekunami; diagnoza psychologiczna i pedagogiczna; współpraca z lekarzami i pielęgniarką, a w szczególności z lekarzem psychiatrą; wymiana informacji i współpraca z sądami oraz innymi instytucjami dla

potrzeb zdiagnozowania nieletnich; sporządzenie opinii psychologiczno-pedagogicznych dla sądów; prowadzenie zajęć socjoterapii; prowadzenie zajęć wyrównawczych i rewalidacyjnych; rozwiązywanie bieżących problemów nieletnich.

Jak wynika z przekazanych przedstawicielce KMP informacji, w placówce oferowany jest szeroki wachlarz zajęć wychowawczych i terapeutycznych skierowanych do nieletnich, m.in.: *Filmoterapia*, *Zajęcia terapeutyczne z udziałem małych zwierzątek*, oraz terapia dźwiękiem *Feniks II*.

W placówce prowadzone są następujące zajęcia: kulinarne pt. *Kuchnia regionalna*, edukacyjne dotyczące bezpieczeństwa pt. *Kompleksowe działania w zakresie bezpieczeństwa* oraz *Cykliczne zajęcia szkoleniowe z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej realizowane w ramach Programu Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy*.

Dla wychowanków Schroniska zorganizowane są koła zainteresowań i warsztaty: sportowe, informatyczne, fotograficzne oraz plastyczne. Chłopcy mogą uczestniczyć również w programach: *socjoterapia*, *doradztwo zawodowe*, *arteterapia*, *sporty wodne* oraz *Człowiek dla Ziemi, Ziemia dla Człowieka*.

Nieletni mają możliwość uczestniczyć w zajęciach poza placówką. Organizowane są wyjścia do kina w Kielcach lub na basen w Busko Zdroju. Ponadto wychowankowie udają się na wycieczki do Pińczowa, Buska Zdroju, Warszawy i Kielc.

Czas wolny nieletnich spędzany w grupie wychowawczej organizowany jest przez sprawujących nadzór wychowawców, którzy dzielą się z chłopcami swoimi umiejętnościami i zainteresowaniami. Analiza Dziennika zajęć wychowawczych grupy II wskazuje, że w grupie odbywają się następujące zajęcia: mecze piłki siatkowej pracownicy vs. wychowankowie, warsztaty kulinarne, spotkania muzyczne (nauka podstaw gry na gitarze), projekcje filmów, gra w warcaby.

13. Prawo do praktyk religijnych

Zgodnie z informacjami przekazanymi wizytującym przez dyrektora placówki, każdy z wychowanków ma zapewnione prawo do realizacji praktyk religijnych. Na terenie Schroniska msze święte dla nieletnich odbywają się w zaadaptowanej na ten celu sali matematycznej.

14. Zalecenia Krajowego Mechanizmu Prewencji

Na podstawie art. 19 *OPCAT*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

1. Dyrektorowi Schroniska dla Nieletnich w Gackach:

- 1.1. przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego pod kątem ewentualnych nieprawidłowości w zakresie sposobu traktowania wychowanków przez personel placówki;
- 1.2. odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistych wychowanków;
- 1.3. wyeliminowanie praktyki przebierania się wychowankom w odzież zakładową w izbie przejściowej w zasięgu obiektywu kamery monitoringu;
- 1.4. wyeliminowanie instytucji przeniesienia do innego zakładu jako środka dyscyplinarnego;
- 1.5. dostosowanie katalogu nagród oraz środków dyscyplinarnych do przewidzianych w u.p.n.;
- 1.6. zbadanie zagadnienia stosowania pozaregulaminowych środków dyscyplinarnych opisanego w pkt 7 niniejszego Raportu;
- 1.7. zmianę praktyki dotyczącej kontaktowania się nieletnich z osobami spoza placówki stosownie do treści przepisu art. 66 § 4 oraz 5 u.p.n., w tym zapewnienia prywatności wychowankom;
- 1.8. stosowanie się do przepisu art. 66 § 3 u.p.n. w kwestii prowadzenia korespondencji nieletnich;
- 1.9. ograniczenie okresu umieszczenia wychowanka w OPM do koniecznego minimum;
- 1.10. wyposażenie izby izolacyjnej zgodnie z normami obowiązującego prawa;
- 1.11. wyposażanie wychowanków umieszczonych w izbie przejściowej w odzież zakładową odpowiednią do pory dnia i nocy oraz odpowiednie obuwie;

- 1.12. zorganizowanie dla pracowników placówki szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, stosowania przymusu bezpośredniego wobec wychowanków, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz ochrony praw dziecka w prawie międzynarodowym i krajowym;
- 1.13. uzupełnienie *procedury stosowania środków przymus bezpośredniego* o właściwe postanowienie dotyczące archiwizacji zapisu z urzędzeń rejestrujących;
- 1.14. dopilnowanie, aby pouczenie wychowanka o regułach i zasadach panujących w SdN znalazło pisemne odzwierciedlenie w prowadzonej dla niego dokumentacji osobowej;
- 1.15. zapewnienie nieletnim dostępu do codziennych zajęć na świeżym powietrzu, także w porze zimowej, przynajmniej przez godzinę dziennie;
- 1.16. przy najbliższym remoncie placówki, wymagającym uzyskania pozwolenia na budowę, uwzględnienie potrzeby przystosowania placówki do potrzeb osoby niepełnosprawnej;
- 1.17. poszerzenie wykazu instytucji stojących na straży praw nieletnich o adres Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, a także o wskazanie numeru telefonu na ogólnopolską bezpłatną infolinię RPO – 800 676 676.

2. Ministerstwo Sprawiedliwości:

- 2.1. udzielenie wsparcia finansowego dyrektorowi placówki na realizację zaleceń nr 1.11-1.12 oraz 1.16.